

Každý musí nájsť svoju vlastnú SEVERKU

Dr. Emil Páleš

Vedec, filozof a sofiológ Emil Páleš ma od prvého okamihu zaujal šírkou svojich poznatkov o prírode, ľuďoch i dejinách a postupne aj ako človek, svojou osobnosťou. Svojich čitateľov a poslucháčov vychováva k schopnosti samostatného úsudku. „Každý musí nájsť svoju vlastnú hviezdu, ktorá ho vedie zvnútra,“ hovorí. Ako? „Do poznania treba vrátiť celistvý prístup, usilovať sa o mravnú integritu osobnosti.“

**Predtým než ste začali skúmať stredo-
vekovú náuku o anjeloch, robili ste výskum
v oblasti umelej inteligencie. Vaša prvá
knížná publikácia vyšla pod názvom
SAPFO Parafrazovač slovenčiny. No vaše
ďalšie knihy a časopis Sophia sú už za-
merané oveľa širšie. Existuje spojitosť
medzi vašou vedeckou prácou vtedy
a dnes?**

Pokúšal som sa vlastne urobiť z počítača človeka. Chcel som, aby rozumel po slovensky, aby vedel zmysluplne parafrázovať vety alebo na ne odpovedať. Keby to dokázal na nerozoznanie od človeka, prešiel by Turingovým testom inteligencie. Presne o tom boli nedávno dva filmy v kinách – Ex Machina a Ona. Kognitívna veda je veľmi transdisciplinárna. Musíte v nej sklbiť poznatky z mnohých odborov – psychológie, lingvistiky, matematiky, evolučnej biológie aj mechaniky pri konštrukcii robotov. Pýta sa na človeka ako celok.

Nezmenil som vlastne zameranie, len inak pokračujem v mojom pôvodnom odbore. Skúmam napríklad príčiny tvorivosti. Čo vedie ku geniálnym dielam a objavom? To je tajomstvo. Alebo aký je vzťah medzi poznáním a čítaním? Kladiem si zvláštne otázky, napríklad: Akú rolu hrala zamilovanosť romantikov pri objave elektriny? Bádateľ je ako dobrodruh, kliesni neprešliapané chodníky.

**Váš výklad a videnie sveta ma natolko
zaujali, že som začala navštevovať aj
vašu Školu angelológie. Vďaka vašej práci
som sa priblížila k poznaniu, o akom
sa mi dovtedy ani nesnívalo. Skúmanie
poznávacích schopností človeka vás
doviedlo k štúdiu siedmich archanjelov
– čohosi dávno zabudnutého, s čím sme
sa stretli nanajvýš už iba v kostole. Ako
súvisia?**

Tvorivosť sa po tisícročia vysvetľovala tak, že je inšpirovaná duchovnými bytosťami. Ešte pred dvesto rokmi sa nepovedalo, že človek

Viedol výskum v oblasti umelej inteligencie na Slovenskej akadémii vied. Neskôr založil neziskovú organizáciu Sophia pre integrálne štúdie. Zaoberá sa sofiológiou, čo je úsilie o sklbenie troch prameňov poznania – intuície, rozumu a zmyslovej skúsenosti. Vydáva knihy, cestuje, prednáša a už dvadsať rokov vedie vlastnú Školu angelológie. Premosťuje vedu a náboženstvo, odкрýva zlaté zrnká pravdy v starých náboženských tradíciách a dáva ich do súvislosti so súčasným vedeckým poznáním. Hľadá a nachádza múdrosť, ktorá môže urobiť náš život lepším. Vopred predpovedal aj niekoľko budúcich objavov v biológii, psychológii a archeológii, ktoré sa neskôr potvrdili. Viac o jeho práci nájdete na www.sophia.sk.

Angelológia

Staroveká náuka o anjeloch je čímsi viac, než sa doposiaľ myslelo. „Nebola to číra fantázia, ale predvedec-
ká forma poznania, ktorá mala svoj reálny predmet,“ hovorí odborník na angelológiu Emil Páleš. Obrazne
zachytáva poznatky o človeku, prírode a dejinách, ktoré majú veľký význam a potenciál pre rozvoj alebo
úpadok ľudstva. V mýtoch o božstvách, archanjeloch a démonoch sú zašifrované archetypálne psychické
štruktúry – typy osobnosti, poruchy osobnosti a ich vývoj. Náuka o anjeloch ako duchoch času ďalej opisu-
je cyklické zákonitosti striedania archetypov, prílivy a odlivy inšpirácií v kolektívnom podvedomí ľudstva.
Navonok sa prejavujú striedaním kultúrnych epoch, estetického cítenia, náboženských kultov, filozofických
intuícií, vedeckých paradigiem a politického usporiadania. „Tieto intuície prežíva človek vo svojom vnútri
ako psychologickú realitu. Či sú zapríčinené duchovnými bytosťami alebo nejakým hmotným faktorom,
zostáva otvorené a je potrebné skúmať obe hypotézy,“ hovorí angelológ.

je génius, ale že má génia, čiže inšpirujúceho ducha. Králi sa riadili výkladom snov a podobne. Medzi anjeli bolo sedem najdôležitejších – sedem archanjelov. Hovorilo sa o duchovných alebo kozmických inteligenciách, pretože sa dávali do súvisu so sférami planét.

Howard Gardner napísal známu prácu o viacnásobnej inteligencii. Nemáme len jednu, ale viac špecifických inteligencií: jazykovú inteligenciu, priestorovú inteligenciu, emocionálnu inteligenciu a ďalšie. Sú spojené s rôznymi oblasťami mozgu a je ich približne sedem. Pozrime sa na ne bližšie a hľa – obsahovo sa zhodujú so siedmimi inteligenciami starovekej angelológie alebo astrológie. Zavrhlí sme staré náuky, ale tak či tak hovoríme o inteligenciách, znova ich je sedem či osem a sú približne rovnaké.

Ja som dobre poznal starú babylonskú astrológiu a tak mi to udurolo do oka. Babylončania verili, že tých sedem inteligencií sú bohovia, ktorí sa cyklicky striedajú a inšpirujú svet. Kultúrne obdobia v dejinách sa skutočne striedajú tak, ako to oni predpovedali. Rôzne obdobia sú akoby podfarbené jednou z inteligencií, ktorá je vtedy zvýraznená. Obdobia bohyně lásky sú romantizmy, kedy je všetko predchnuté silnými citmi. V obdobiach slnečného boha sa vypúšťa abstraktná inteligencia, prekvitá filozofia a logika. Kňazi

Srdce nie je pumpa, ale poznávací orgán. Oko srdca vidí pravé hodnoty. Na križovatkách života, keď som rozumom nemohol zistiť, kam ktorá cesta povedie a ako sa skončí – spytoval som svoje vlastné motívy. A vybral som si tú cestu, ktorá pramenila z ušľachtilejších pohnútok.

staroveku by nám porozprávali aj o temných aspektoch svojho poznania: že napríklad Asmodeus, démon zúrivosti a pomsty má svoj rytmus a vráti sa v 20. storočí. Nepočúvali sme a pozabíjali sme sa navzájom pri genocídach a svetových vojnách.

Dá sa povedať, že ste dokázali existenciu duchovných bytostí?

Také jednoduché to nie je. Ukázal som, že stará náuka opisovala reálne duševné procesy, od ktorých doslova závisí svet a naše životy. Zostáva však záhadou, čo všetko sa za tým

ďalej skrýva. Julian Jaynes, neurológ z Princetonu si ako jediný predomnou uvedomil, že ľudia skutočne videli bohov a bohyně. Odyseus videl Aténu, Mojžiš počul boží hlas v horiacom kríku. Videli a počuli ich nie v hlave, ale vonku – ako zmyslovú halucináciu podobajúcu sa na skutočnosť. Taká bola stará forma vedomia. Preto sa v rozprávkach prirodzený a nadprirodzený svet prelínajú na nerozoznanie a prechádza sa len tak z jedného do druhého. V rozhodujúcich okamihoch sa ľuďom zjavila vyššia moc – a oni to zaznamenali tak, ako to zažili a veľmi nad tým nešpekulovali. Otvorte len Homérov epos Ilias!

Jaynes veril, že to všetko bola práca starších vrstiev mozgu, ktoré sú dnes už neaktívne alebo prekryté novším, intelektuálnym vedomím. Teda že nevedomá časť mozgu v kritických životných okamihoch vypracovala

riešenia, vykúzlila ich pred nami v podobe zmyslovej halucinácie a človek sa potom nechal usmerňovať „bohmi“, ktorých videl a počul.

Moja práca je ďalší krok, ktorý to opäť posunul do iného svetla. Som asi prvý, kto si vytýčil cieľ systematicky preskúmať časovú a obsahovú štruktúru správ o zjaveniach v celosvetovom a celodejinnom meradle. Ľudia zo vzdialených a oddelených kultúr mali často podobné vnuknutia naraz. Tak často, že to presahuje štatistickú náhodu. Na zážitku inšpirácie sa preto musí podieľať faktor, ktorý nie je uzavretý len v lebke jednotlivca. Mozog sa na tom podieľa, ale otázka znie: je mozog sám tvorcom – alebo je aj zrkadlom, ktoré niečo zachytáva? Pre jedno aj pre druhé existujú argumenty. Myslím si, že to ešte dlho zostane nerozhodnuté.

Nadväzujete aj na hlbinnú psychológiu Carla Gustava Junga. Jung tiež vyslovil tušenie, že za striedaním kultúrnych období sa skrývajú posuny duševných dominant, archetypov v kolektívnom nevedomí. Ale vy ste to rozpracovali do presnej podoby. Dá sa na základe toho predpovedať aj budúcnosť?

Po prvýkrát som presvedčivo ukázal, že v dejinách sa dajú robiť dlhodobé predpovede, na tisícročia vopred. Babylončania ich urobili a splnili sa. Detaily sa nedajú predpovedať, ale rámcovo, že príde obdobie podobné renesancii, osvietenstvu, romantizmu s ich typickými otázkami a hodnotovými preferenciami, to áno. Keď si tieto anjelské rytmy predĺžime do budúcnosti, máme vlastne predpoveď – ale overiť si ju budú môcť až naši pravnci. Pri testovaní teórie chceme mať radšej čosi, čo sa dá overiť skôr. Preto sa zaoberám hlavne minulosťou, ktorá však bola pre babylonských kňazov budúcnosťou, keď robili svoje predpovede.

Je tu aj celý rad vecí, ktoré som vyslovil v čase, keď to svetová veda ešte nevedela alebo verila v opak, a medzitým sa potvrdili. Asi moje najobľúbenejšie príklady tohto typu sú:

z medicíny zistenie, že srdce vylučuje látky, ktoré liečia rakovinu. Z paleontológie poznatok, že vtácie krídlo vzniklo zo zalúbenosti. Na krídle sa pôvodne nelietalo – bol to vejár krásy, ktorým sa vtáky okúzľovali pri zásnubách. Mne to vyplynulo z angelológie a teraz je to už hlavná hypotéza, ale darwinisti 150 rokov tápali inými smermi. A z archeológie, že Stonehenge je o 500 rokov starší, než sa myslelo. Také kamenné kruhy inšpiruje archanjel Orifiel a ten najväčší z nich by nemal byť postavený v orifielskom období? Britské univerzity sa pred desiatimi rokmi opravili a potvrdili presne moje datovanie.

Podobné vlny ako v dejinách existujú aj v živote človeka. Môžete uviesť príklad?

Podľa starej múdrosti (spomína to napríklad Ptolemaios), tie isté inteligencie v rovnakom poradí inšpirujú nielen dejiny, ale aj ľudskú biografii. Sedemročné obdobia v živote jednotlivca zodpovedajú zhruba 72-ročným kultúrnym obdobiam. Duševné konfigurácie síl a schopností sú podobné. Konkrétne renesancia videla svet asi ako päťdesiatnici, absolutizmus pripomínal stareckú psychiku, barok mal v sebe niečo detské, osvietenstvo zodpovedá školskému veku, romantizmus bol svetová puberta, svetové vojny ako kríza stredného veku. Teraz sme opäť v renesančnom období a blíži sa ďalší starecký vek. Pre dnešnú vedu je to nepochopiteľné, ako by to mohlo byť. Stará múdrosť sa nad tým nečudovala: chápala svet ako fraktál – všetko sa odráža vo všetkom.

Je sofiológia iný názov pre angelológiu? Či súvisia? A môžu nám pomôcť orientovať sa v našich životoch?

V sofiológii ide hlavne o metódu – je definovaná ako syntéza intuície, rozumu a zmyslov. Je to akási naddisciplína, ktorá nie je len vedou, ale integruje do seba vedy. A toto úsilie o celistvosť, o vyvážené sklbenie všetkých zložiek osobnosti, je práve kľúčom k zrodu samostatnej individuality. To je môj najdôležitejší poznatok. Jednostranne vyvíjajúci sa ľudia strácajú vnútornú slobodu a vlastnú istotu v úsudkoch, sú ovplyvniteľní a závislí od autorít. Na tom je dnes založený svet, na špecializácii, ale jej odvrátenou tvárou je odludštenie.

Angelológia je náuka o anjeloch, ktorá existovala v stredoveku a zanikla. Ja ju oživujem a zastávam sa toho, že mala nejaký význam. Vzťah medzi oboma si môžete predstaviť takto: anjeli sú ako tvorivé Božie myšlienky, každý je jednou hláskou Božského Slova, ktoré tvorí svety. Súhrn všetkých anjelov je Sofia, Božia múdrosť. Taký je tradičný obraz blízky slovanskému srdcu a východnej cirkvi.

Vaša krátka knižka Sedem archanjelov. Rytmy inšpirácie v dejinách kul-

túry a prírody vyšla nielen po slovensky a po česky, ale aj v angličtine, nemčine a pripravuje sa ruské vydanie. Cestujete po zahraničí. Ako vás prijímajú? Nadviazali ste s niekým spoluprácu? Aké témy dnes hýbu svetom?

Cez obrazovku môjho počítača komunikujem s celým svetom. Nieкто ma číta v Austrálii, napíše mi; ja vidím, že nieкто má podobnú myšlienku v Amerike, ohlásim sa mu. Moja práca má styčné plochy s mnohými vecami a preto si mám čo povedať s mnohými ľuďmi. Len niektorí to všetko skladajú do celku tak, ako ja. Ale potreba integrálneho prístupu visí vo vzduchu; som presvedčený, že si to vyžaduje duch doby. Svetom hýbu krízy – finančná, ekologická, humanitárna, politická – no spoločným koreňom všetkých týchto kríz je kríza morálna. Máme technické myslenie na vysokej úrovni, ale zakrnela naša schopnosť mravne uvažovať a tvoriť morálne pojmy. Archanjeli sú pravzory cností a démoni pravzory nerestí. Poznávajú

ich nie je zbytočná zábava. Oni tvoria svorník, ktorý drží spoločnosť pohromade. Civilizácia je založená na spolupráci, ktorá vždy bola a je možná len vďaka spoločnému kultu – spoločným mravným pojmom a predstavám o hodnotách. V srdci každej civilizácie je úcta k nejakému hrdinskému predkovi, k nejakému božstvu.

Mravný svorník našej civilizácie sa rozpadol. Naivne sme si navrávali, že si nemusíme čtiť nič vyššie. Trest za to je, že prepadáme démonom. Šíri sa chaos a konflikty, každý robí niečo jednostranné, ľavá ruka nevie, čo robí pravá. Ľudí sa zmocňujú davové psychózy: niekde chcú pozabíjať židov, inde boháčov, raz prenasledujú veriach a inokedy neveriach. Teraz je to ľudskoprávny aktivizmus, ktorý potratil zdravý rozum. Je čas spoznať seba samých, aké sily nami hýbu. A vážiť si také poznanie, aj keď sa nedá predávať – v skutočnosti prináša najvyšší zisk.

Henrieta Reiprichová